

УДК 330.341

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4-39

ЯДУХА С. Й., МАТВІЙЧУК О. В.
Хмельницький національний університет

ЗМІНА СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ – ЗА ЧИ ПРОТИ?

У статті ми дослідили наукові категорії «податок на прибуток» та «податок на вилучений капітал». Обґрунтували їх зміст, наповнення, методологію. Також навели порівняльну характеристику двом системам оподаткування. Після цього виділили позитивні та негативні боки податку на вилучений капітал.

Ключові слова: оподаткування, податок на виведений капітал, податок на прибуток, економічна безпека.

YADUKHA S., MATVIYCHUK O.
Khmelnitskyi National University

CHANGING THE TAX SYSTEM – FOR OR AGAINST?

Currently in Ukraine there is a system of corporate income taxation. It fully complies with international standards. Corporate income tax - the main tax for legal entities, because it is the profit is the main purpose of any enterprise, and this tax can both restrain and stimulate its development.

The idea of introducing a tax on withdrawn capital has been discussed in our society for several years. Many of the experts voice their arguments both for the introduction of such a model of taxation and against. And each of them has its own strong arguments. Let's try to understand them and draw our own conclusion about the feasibility of such a radical change in the tax system.

The purpose of the article is to consider an alternative to income tax enterprises and substantiation of expediency of its transformation into a tax on the withdrawn capital.

The article provides a general description of income tax and withheld capital tax. Prospects for reform are also considered in the tax on the withdrawn capital in the conditions of economic fall and loss.

enterprises. A comparative analysis of corporate income tax and withheld capital tax has been conducted, and it has been clarified how the transformation of the tax will affect business entities and the country's economy as a whole. Highlights the pros and cons of the new tax system.

At the same time, there is no doubt about the need for a comprehensive solution to the problem - not only changing the tax system, but also introducing a set of legislative changes in the field of business and investment protection, protection of private property and other guarantees, rights and freedoms.

Keywords: taxation, tax on withdrawn capital, income tax, economic security.

Постановка проблеми. Наразі в Україні діюча система оподаткування прибутку підприємств. Вона повністю відповідає міжнародним стандартам. Податок на прибуток підприємств – основний податок для юридичних осіб, оскільки саме прибуток є основною метою діяльності будь-якого підприємства, а даний податок може як стримувати, так і стимулювати його розвиток [9, с. 284].

Ідея впровадження податку на виведений капітал обговорюється в нашому суспільстві вже кілька років. Багато хто з експертів озвучують свої доводи як за впровадження такої моделі оподаткування, так і проти. І в кожного з них є свої вагомі аргументи. Спробуємо в них розібратися й зробити власний висновок стосовно доцільності такої корінної зміни системи оподаткування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Актуалізація питань питання реформування податку на прибуток підприємств є досить спірним, хтось за, а хтось категорично проти введення податку на виведений капітал. Це питання досліджували Т. Шевцова, О. Шемяткін, П. Себастьянович, Е. Курганський, О. Соколовський, І. Таптунова та ін. Оподаткування доходів бізнесу досліджували в своїх працях такі науковці, як Т.М. Шульга, В.П. Хомутенко, А.В. Хомутенко, Л.Д. Тулуш та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – детальна характеристика та порівняльний аналіз податку на прибуток та податку на виведений капітал. Розібрати на проблемах та недоліках, які сьогодні є в оподаткуванні, шляхи покращення. Підняття нагальності зміни системи оподаткування та зміст податку на вилучений капітал і необхідність його прийняття.

Викладення основного матеріалу дослідження. Почнемо з екскурсу в історію. Незважаючи на істотний резонанс, модель оподаткування податком на виведений капітал працює лише в декількох європейських країнах – в Естонії з 2000 року, у Грузії з 2017 року та в Латвії з 2018 року. В усіх інших європейських державах у тому чи тому вигляді функціонує корпоративний податок – аналог нашого податку на прибуток. При цьому правила оподаткування є досить різноманітними (від найпростіших до досить вимогливих) і діють різні податкові ставки.

В Україні над ідеєю заміни податку на прибуток податком на виведений капітал працюють щонайменше з 2017 р. У липні 2018 р. відповідний законопроект подавався до парламенту тодішнім президентом Петром Порошенком, але його так і не було ухвалено [4].

Безпосередня суть податку на виведений капітал в усьому цивілізованому світі підприємства (юридичні особи та привіряні до них утворення) сплачують податок на приріст капіталу. Різновидом цього податку якраз і є, звичний для нас, податок на прибуток. В ідею податку на прибуток покладено оподаткування різниці між доходами та витратами підприємства, при чому держава може не визнавати певні

витрати, вимагати коригувати прибуток на певні суми [6]. В основу розрахунку, як правило, покладений або бухгалтерський прибуток (наприклад, більшість країн ЄС, Україна зараз), або особливі податкові правила визнання доходів і витрат (наприклад, США, Україна з 1997 по 2010 р.).

Якщо підсумувати, суть податку на прибуток – це оподаткування чистого притоку ресурсів до підприємства, що призводять до зростання його капіталу.

Податок на вилучений капітал – це оподаткування відтоку ресурсів з підприємства що оподатковуємо. Фінансова звітність є невід’ємною частиною декларації з податку на прибуток та подається до ДПС Фінансова звітність, а відтак ДПС уже не потрібна, так як не визначає базу оподаткування. Однак, приріст капіталу можна оподаткувати ще й непрямым чином – тоді, коли його «забирає» собі власник.

Суть податку на виведений капітал – це оподаткування не прибутку, а тільки таких операцій, як виплата дивідендів, виплата безповоротної фінансової допомоги, безоплатна передача товарів, робіт, послуг, роялті, відсотки, продаж за цінами, що нижчі ринкових та інші подібні операції, які призводять до виведення капіталу за межі юридичної особи [7].

Пропонуємо розглянути детальніше, які операції прирівняні до операцій з виведення капіталу:

– виплата процентів, комісій, винагород, відшкодування, штрафів, пені, що сплачені нерезидентам-пов’язаним особам і нерезидентам, зареєстрованим у державах з низько податковими юрисдикціями;

– виплати коштів, що перераховуються нерезидентам, у межах договорів страхування або перестрахування на користь страховиків-нерезидентів;

– передача майна неплатнику податку без висування вимог щодо компенсації вартості такого майна чи його безоплатна передача (включаючи роботи, послуги), за виключенням передбачених законодавством винятків;

– виплата чи надання фінансової допомоги неплатнику податку, яка не підлягає поверненню або надана пов’язаній особі, або надана непов’язаній особі та залишається неповернутою протягом 12 місяців, за виключенням передбачених законодавством винятків;

– виплата, що здійснюється у грошовій формі чи іншій формі неприбутковим підприємством, установою, організацією;

– виплата чи переказ, що здійснюється у зв’язку з переказом коштів з рахунків в українських банках на іноземні рахунки платника податку, за виключенням передбачених законодавством винятків;

– виплата чи переказ, що здійснюється у зв’язку з погашенням зобов’язань, що виникли за договорами, виконання яких не призводить до зарахування коштів на рахунки платників податку в українських банках, або до отримання платником податку майна, робіт, послуг, за виключенням передбачених законодавством винятків;

– виплата чи переказ, що здійснюється у зв’язку з вкладенням в об’єкти інвестицій (в тому числі придбанням майна), які перебувають за межами території України, за виключенням передбачених законодавством винятків;

– виплати, що здійснюються у зв’язку з придбанням робіт, послуг у неплатника податку – нерезидента;

– передача майна, виконання робіт, надання послуг неплатнику податку – нерезиденту, за договором, який передбачає виплату компенсації вартості надання таких послуг [10].

Податок на виведений капітал не передбачає обліку доходів і витрат, фінансового результату – все це не є базою оподаткування. Більше того, ДПС обіцяє перевести все в автоматизований режим. А це значить, що вона передбачатиме наступні елементи:

– створення Реєстру платників податку на виведений капітал;

– створення системи кодифікації господарських операцій.

– бухгалтеру доведеться проставляти коди операцій у платіжних документах;

– інформацію щодо операцій треба буде подавати через електронний кабінет щодня;

– здійснюватиметься автоматизований аналіз податкової інформації, про результати якої платник податку знатиме до 10-го числа третього місяця кварталу, який настає за звітним;

– звітним буде квартал, а в окремих випадках – рік.

Сплачувати ПВК буде підприємство, яке виводить капітал (як податковий агент). Крім цього, існуючими проектами пропонується зменшувати суму податку на виведений капітал на вирахування, до яких можуть належати: сплачені суми ПВК по фінансовій допомозі, у разі її повернення; сплачені суми ПВК при здійсненні вкладів до статутного капіталу чи спільної діяльності, у разі їх повернення; сплачені суми податку на майно (податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, плата за землю) [1].

Ми розглянули в теоретичному плані поняття «податок на прибуток» та «податок на вилучений капітал», тепер пропонуємо розглянути порівняльну характеристику на основі таких характеристик: база оподаткування, ставка податку, міжнародні транзакції, оподаткування видатків, які не стосуються бізнесу, оподаткування інвестицій, оподаткування операцій з пов’язаними особами щодо товарів-послуг-прав власності, оподаткування кредитів-відсотків за кредитами від пов’язаних осіб (див. табл. 1).

Тепер пропонуємо виділити плюси та мінуси нового податку на виведений капітал [7].

Переваги моделі оподаткування виведеного капіталу очевидні.

1. Створюються стимули для ділової й інвестиційної активності. Прогнозований «режим збитків» може тривати близько 2–3 років. Голова комітету з податкової політики громадських рад при Мінфіні і ДФС Т. Шевцова каже, що в тих країнах, де впровадили податок на виведений капітал, ВВП у середньому збільшується на 1,5 % на рік.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика систем оподаткування [3]

Характеристика	Чинний податок на прибуток	Новий податок на виведений капітал
База оподаткування	Фінансовий прибуток компаній (відповідно до МСФЗ / національних стандартів обліку) з несуттєвими коригуваннями	Розподілений прибуток (дивіденди) та інші види виведеного з податкової системи капіталу, лише здійснені транзакції
Ставка податку	18 % податок на прибуток +5 % податок на доходи фізичних осіб + 1,5 % військовий збір на дивіденди. Ефективна ставка податку 23,33 %	Становлять 5 %, 15 % і 20 % та залежать від здійснених операцій. Платники податку самостійно визначають суми податку, що підлягають сплаті. Обов'язок щодо нарахування та сплати податку виникає у платника податку у випадку здійснення операції, що є об'єктом оподаткування
Міжнародні транзакції, до яких застосовують правила трансфертного ціноутворення	Коригування фінансового результату щодо трансфертного ціноутворення	Транзакції оподатковують, якщо є необхідними коригування відповідно до правил трансфертного ціноутворення
Оподаткування видатків, які не стосуються бізнесу	Неділові види видатків повинні фінансуватись з прибутку. Перевірки за фінансовою звітністю	Оподатковують податком на доходи фізичних осіб
Оподаткування інвестицій	Оподаткування за ставкою 18 %, якщо фінансують за рахунок нерозподіленого прибутку; зараховано до видатків, якщо фінансування за рахунок кредиту. Прискорені норми амортизації для обладнання: 2 роки	—
Оподаткування операцій з пов'язаними особами щодо товарів/послуг/прав власності	Всі видатки бізнесу, які включено як витрати при розрахунку бази оподаткування, повинні відповідати принципу звичайних цін	Лише контрольовані операції (лише товари) з неплатниками, використання методу «звичайної ціни» з оподаткуванням перевищень за ставкою 20 %
Оподаткування кредитів / відсотків за кредитами від пов'язаних осіб	Правило тонкої капіталізації обмежує відсотки, які включено до податкових витрат, з врахуванням розміру боргу по відношенню до розміру статутного капіталу	Відсотки, сплачені пов'язаним особам (нерезидентам) оподатковують за ставкою 20 % в частині, яка перевищує 50 % максимальної ставки Національного банку України

2. Створюються сприятливі умови для визначення фінансового результату підприємства, яким немає потреби занижувати фінансовий результат для цілей оподаткування.

3. Змінюється сенс роботи фіскальних органів, які повинні будуть тільки контролювати факт наявності таких операцій. Відповідно, не виникатиме питання «господарського призначення» витрат, документальних недоліків первинних документів, ненадійних контрагентів, які можуть спричинити «безтоварну» операцію. Відповідно, спрощення фіскального контролю сприятиме поживавленню й розвитку бізнес-середовища; спрощення ведення бізнесу стане позитивним сигналом для іноземних інвесторів і зростання ВВП.

4. Фокусування фіскальних органів зосереджуватиметься на дійсно великих платниках податків, таких як транснаціональні корпорації. Розвиватиметься напрямок контролю за трансфертним ціноутворенням, впроваджуватимуться європейські механізми контролю за податковою базою, що іще більше наблизить Україну до гармонізації з європейськими стандартами оподаткування.

Недоліки, які відзначають опоненти:

1. Відсутність джерел фінансування очевидного дефіциту бюджету, який може створитися через недоотримання податку на прибуток. Очікується істотне скорочення надходжень. За словами Президента, першого року вони не перевищать 25 млрд грн. Голова ДФС вважає, що надходження досягнуть 20–40 млрд грн. В офісі великих платників податків заявляли, що втрати бюджету за два роки, у разі прийняття податку на виведений капітал, становитимуть 80–100 млрд грн. І тут можуть мати місце неприємні очікування у формі підвищення (може, й тимчасового) ставок інших податків (наприклад, ПДВ, акциз, ПДФО).

2. Безперечно, що бізнес, який міркує логікою побудови схем ухилення від оподаткування, і надалі може працювати в напрямку мінімізації. Хоча тут якраз відповідь очевидна: у разі ставки податку в 15 % уже немає ніякого сенсу застосовувати схеми ухилення, що межують із кримінальною відповідальністю і ціна яких (близько 12 %) майже наближається до ставки оподаткування ПнВК (15 %).

3. Існує думка, що дискримінаційне оподаткування платежів у вигляді роялті на користь нерезидента не сприятиме входженню великого бізнесу в Україну. Але це стосується окремих видів бізнесу, які побудовані на продажу франшиз.

4. Існує ризик того, що фіскальні органи під час перевірок спробують прирівняти велику кількість сумнівних операцій до операцій з виведення капіталу та підвести їх під додаткове оподаткування.

5. Відсутня основа для ефективного захисту інтересів платників податків у судах і силових структурах. Адже бізнес не інвестуватиме гроші в розвиток, якщо розуміє, що завтра можуть статися рейдерські захоплення чи необґрунтовані «наїзди» з боку прокуратури, МВС або СБУ [11].

З викладеного можемо підсумувати: ніхто не любить платити податки. Тому природним є бажання прибрати податок на прибуток і запровадити податок на виведений капітал. Тобто фактично просто

скасувати податок на прибуток. Але це дороге задоволення, яке Україна просто не може дозволити. Проте, якщо у довгостроковій перспективі система податку на виведений капітал виглядає як доцільна податкова система для України із особливими вигодами у формі зниження адміністративного тягаря, а отже, і легшого контролю за дотриманням законодавства політичного тиску на податкові органи. В результаті компанії отримали масові штрафи та пені за найменші порушення, в результаті чого позитивний вплив реформи на інвестиційний клімат став негативним.

Також не можемо не виділити, що запровадження податку на виведений капітал замість податку на прибуток стане стимулом для підприємств реінвестувати кошти у виробництво та розвиток. Це також спростить правила оподаткування та процедуру адміністрування і поліпшить інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність країни, а також відновить справедливість в оподаткуванні шляхом вирівнювання податкового навантаження.

Література

1. Податковий Кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Податок на виведений капітал на заміну податку на прибуток. URL: <http://b2future.org.ua/#rec7917051>
3. Порівняльна таблиця до проекту Закону України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал. URL: http://kmp.ua/wpcontent/uploads/2016/06/ECT-comparative-table_-10_2016.pdf
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал". URL: http://kmp.ua/wpcontent/uploads/2016/06/explanatory_note_ECT_-08_2016.pdf
5. Проект Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал". URL: http://kmp.ua/wp-content/uploads/2016/06/ECT-draft-law_10_2016.pdf
6. Міністр фінансів: через введення податку на виведений капітал бюджет втратить на перших порах до 40 мільярдів. URL: <http://economics.unian.ua/finance/2117446-ministr-finansiv-cherez-vvedennya-podatku-navivedeniy-kapital-byudjet-vtratit-na-pershih-porah-do-40-milyardiv.html>
7. Таптунова І.Л. Трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал / І.Л. Таптунова // Європейський інформаційно-дослідницький центр. – URL: www.kmp.ua
8. Державна казначейська служба України. – URL: www.treasury.gov.ua
9. Данильян О. Г. Національна безпека України: структура та напрямки реалізації : [навчальний посібник] / Данильян О. Г., Дзьобань О. П., Панов М. І. – Х. : Фоліо, 2002. – 285 с.
10. Петраков М.В. Об основных направлениях обеспечения информационной составляющей в системе национальной безопасности / М.В. Петраков // Материалы научной конференции «Концептуальные проблемы информационной безопасности в союзе России и Беларуси». – СПб, 16.07.2017. – URL: <http://jurfak.spb.ru/conference/2001.htm> (дата звернення: 02.07.2019)
11. Основные понятия защиты информации и информационной безопасности. URL: <http://ypn.ru/102/introduction-to-information-protection-and-information-security/> (дата звернення: 02.07.2019).
12. Астахова Л. В. Сущность понятия «Культура информационной безопасности» и ее формирование у студентов вуза / Л.В. Астахова // Экономика. Информатика. Безопасность : сб. науч. тр. Междунар. науч.-практ. конф., 2007 / науч. ред. В. А. Киселева, Л. В. Астахова. – Челябинск : Изд-во ЮУрГУ, 2007. – С. 93–99.
13. Горбатюк О.М. Сучасний стан та проблеми інформаційної безпеки України на рубежі століть / О.М. Горбатюк // Вісник Київського університету імені Т. Шевченка. – 1999. – Вип. 14: Міжнародні відносини. – С. 46–48.
14. Богущ В. Інформаційна безпека держави / В. Богущ, О. Юдін ; [Гол. ред. Ю.О. Шпак]. – К. : «МК-Прес», 2005. – 432 с.
15. Сороківська О.А. Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи / О.А. Сороківська, В.Л. Гевко // Економічні науки: Вісник Хмельницького національного університету 2010. – № 2. – Т. 2. – С. 32–35.
16. Литвинов В.В. Моделирование та анализ безопасности распределенных информационных систем : навч. пос. [для студ. спец. 121 «Інженерія програмного забезпечення»] / В.В. Литвинов, В.В. Казимир, І.В. Стеценко та ін. – Чернігів : Чернігів. нац. технол. ун-т, 2016. – 254 с.
17. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007- 2015 рр. [Електронний ресурс] : Закон України від 09.01.2007. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
18. Про службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>
19. Суббот А. Інформаційна безпека суспільства / А. Суббот // Віче. – 2015. – № 8. – С. 29–31.
20. Долженко К. І. Нормативно-правове регулювання інформаційної безпеки регіону / К. І. Долженко // Право і Безпека. – 2014. – № 3. – С. 43–48.

References

1. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Withdrawn capital tax to replace income tax. URL: <http://b2future.org.ua/#rec7917051>
3. Comparative table to the draft Law of Ukraine on Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the withheld capital tax. URL: http://kmp.ua/wpcontent/uploads/2016/06/ECT-comparative-table_-10_2016.pdf
4. Explanatory note to the draft Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine on Tax on Withdrawn Capital". URL: http://kmp.ua/wpcontent/uploads/2016/06/explanatory_note_ECT_-08_2016.pdf
5. Draft Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine on Tax on Withdrawn Capital". URL: http://kmp.ua/wp-content/uploads/2016/06/ECT-draft-law_10_2016.pdf
6. Minister of Finance: due to the introduction of a tax on withdrawn capital, the budget will initially lose up to 40 billion. URL: <http://economics.unian.ua/finance/2117446-ministr-finansiv-cherez-vvedennya-podatku-navivedeniy-kapital-byudjet-vtratit-na-pershih-porah-do-40-milyardiv.html>
7. Taptunova I.L. Transformation of the profit tax of enterprises into a tax on withdrawn capital / I.L. Taptunova // European Information Research Center. URL: www.kmp.ua
8. State Treasury Service of Ukraine. URL: www.treasury.gov.ua
9. Danilyan O.G., Dzioban O.P., Panov M.I. National security of Ukraine: structure and directions of implementation: [textbook]. H.: Folio, 2002. 285 p.
10. Petrakov M.V. On the main directions of providing the information component in the system of national security. Proceedings of the scientific conference "Conceptual problems of information security in the union of Russia and Belarus." Spb., 2000. 16.07.2017. URL: <http://jurfak.spb.ru/conference/2001.htm> (access date: 02.07.2019)
11. Basic concepts of information protection and information security. URL: <http://ypn.ru/102/introduction-to-information-protection-and-information-security/> (access date: 02.07.2019).

-
12. Astakhova L.V. The essence of the concept of "Culture of information security" and its formation in university students // Economics. Informatics. Security: Sat. scientific tr. International. scientific-practical conf., 2007 / scientific. ed. V.A. Kiseleva, L.V. Astakhova. Chelyabinsk: Izd-vo YuUrGU, 2007. S. 93-99.
13. Gorbatyuk O.M. The current state and problems of information security of Ukraine at the turn of the century / O.M. Gorbatyuk // Bulletin of the Taras Shevchenko University of Kyiv. - 1999. - Vip. 14: International Relations. - P. 46-48.
14. Bogush V. Information security of the state / V. Bogush, O. Yudin; [Goal. ed. Yu.O. Starling]. - K., 2005. - 432 с.
15. Sorokivska O.A. Information security of the enterprise: new threats and prospects / O.A. Sorokivska, V.L. Gevko // Economic Sciences: Bulletin of Khmelnytsky National University 2010. - № 2. - T. 2. - P. 32-35.
16. Litvinov V.V. Modeling and security analysis of distributed information systems: textbook. pos. [for students. special 121 "Software Engineering"] / V.V. Litvinov, V.V. Kazimir, I.V. Stetsenko and others. - Chernihiv: Chernihiv. nat. technologist University, 2016. - 254 p.
17. On the basic principles of information society development in Ukraine for 2007-2015: Law of Ukraine of January 9, 2007. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
18. On the Security Service of Ukraine: Law of Ukraine of March 25, 1992. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>
19. Subbot A. Information security of society / A. Subbot // Viche. - 2015. - № 8. - P. 29-31.
20. Dolzhenko K.I. Normative and legal regulation of information security of the region / K.I. Dolzhenko // Law and Security. - 2014. - № 3. - P. 43-48.

Надійшла / Paper received : 17.08.2020

Надрукована / Paper Printed : 30.09.2020